

بایدها و نایدهای اخلاقی دولت در اندیشهٔ اسلامی؛ از گذشته تا امروز (۲)**دکتر محمدرضا فارسیان**

مدرس دانشگاه

با مرور تاریخ بر فراز و نشیب و با تمام حوادث تلخ و شیرین روزگار، امروز بیش از چهار دهه است که از آغاز انقلاب اسلامی ایران می‌گذرد و هنوز این سؤال جدی ذهن ما را بیش از گذشته به خود درگیر می‌کند که «علت عدم توفیقات جدی دولتها در ادوار گذشته در به ثمر رسیدن تعالی حکومت اسلامی چه بوده است؟» پاسخ دقیق به این سؤال زمینه‌ای را فراهم خواهد کرد تا با درس گرفتن از تجربه گذشته‌گان، راه بر فراز و نشیب پیش رو را با قوت و استحکام بیشتری طی نماییم. مطالعه هدفمند این سیر تاریخی ما را با دو موضوع جدی مواجه می‌کند: اولاً ما در سیر تاریخی شکل‌گیری دولت در جهان اسلام بیشتر شاهد تشکیل حکومت مسلمانان بودایم تا تشکیل حکومت اسلامی؛ به این معنا که در غالب این دولتها و حکومت‌ها حضور افرادی را شاهد هستیم که از جهت فکری داعیه مسلمانان دارند اما در عمل فرستگها با آنچه نبی مکرم اسلام در تعیین شاخه‌های مدیریت اجتماعی مد نظرشان بوده است، فاصله دارند. اینها عموماً کسانی بودند که فرهنگ‌های قومی خود را با معارف عمیق اسلامی در هم می‌میختند و سعی می‌کردند داعی از اسلامیت را که در بیشتر مواقع هیچ نسبتی با اسلام باب محمدی(ص) نداشت بر تن خود بپوشانند.

ثانیاً عقب افتادگی‌هایی که ثمرهٔ مدیریت غلط این دولتها در ادوار مختلف تاریخی بوده است، دارای ریشه‌هایی مشترک است. ریشه‌هایی که بعضاً در انقلاب اسلامی ایران و به‌ویژه در تدوین قانون اساسی مورد توجه قرار گرفت تا با رفع آنها، اشکالات ادوار گذشتهٔ دولتها اسلامی تکرار نشود و بتوان نوع جدیدی از مدیریت را که برآمده از باورهای عمیق اسلامی است به جهانیان عرضه کرد. شناخت و بازخوانی هدفمند برخی از این ریشه‌ها می‌تواند نقش مهمی در بهبود تدابیر دولت‌های برآمده از انقلاب اسلامی داشته باشد. نظم حقوقی اسلام، جهان را برآمده از آگاهی الهی و در رابطهٔ مستقیم انسان با خدا در پرتو اصل «ثا لله و انا لله ارجعون» تعریف می‌کند. به این اعتبار دولت اسلامی، دولتی است که در تکاپوی رسیدن مرجعیت بخشیدن به لزوم تکمیل الهی انسان‌های جامعهٔ خود است و از این رو مالکیت حقیقی را از آن خدا می‌داند و در تلاش است تا با تعیین دادن به دستورات حکیمانهٔ الهی، سعادت‌مندی و رضایت‌مندی را برای اعضای جامعهٔ خود به ارمغان آورد. دولت اسلامی نه مبدع دستورهایی مستقل غیر الهی برای ادارهٔ جامعه، بلکه کاشف دستورهایی الهی برای سعادت‌مندی جامعه است. به این اعتبار، شناخت اهداف تشکیل دولت اسلامی اولین ضرورتی است که باید دولت به آن اهتمام داشته باشد و همهٔ قوای خود را در تحقق بخشیدن به آن به خدمت گیرد. در این مجال به دو مقولهٔ مهم اخلاق و عدالت آزادی‌بخش به‌عنوان مرجع بسیاری از اصول اخلاقی پیش روی دولت اشاره می‌شود.

اولین وظیفهٔ دولت اسلامی، انسان‌سازی است. انسان‌سازی مبتنی بر اخلاق. دولت اسلامی موظف است به عنوان مهم‌ترین وظیفهٔ خود زمینه‌ای را فراهم کند تا همهٔ آحاد بشر استعداد‌های الهی‌شان را شکوفا کنند. انسان‌ها به‌عنوان مخلوقات الهی این زمینه را دارند که حقایق الهی‌های که در ضمیر آنها به دومی نهاده شده است را عینیت ببخشند و آشکار کنند، اما گاهی در تکاپوی وصول به مادیات، این حقیقت چنان رنگ می‌یازد و پنهان می‌شود که گویا اصلاً انگیزهٔ خلقت چیزی جز مال‌اندوزی و لذت‌جویی محض از دنیا نبوده است. در عصر جدید که تمرکز اقتصادی دولت بیش از پیش برجسته شده است و مردم برای ادارهٔ امور خود تاگزیر از مراجعه و ارتباط با دولت هستند، این خطر بیشتر از گذشته به چشم می‌آید که مبادا در سایهٔ تعاقب ساختاری و حاکمیتی ایجاد شده توسط دولت، اصل تکامل الهی انسان‌ها رنگ بپازد. در بینش الهی، انسانی که برای لقا خدا خلق شده است نباید مظاهر انسان‌ها را قوت ببخشد تا انسان‌ها بتوانند به راحتی مسیر تکامل اخلاقی و الهی خود را طی کنند. شاید همین نکته باشد که در جنگ صفین به‌عنوان یکی از سخت‌ترین بیکارهای دوران حاکمیت علوی، مانع شروع جنگ توسط امیرالمؤمنین (ع) می‌شد و حضرت مکرر می‌فرمودند: «میدان دارم عدای از آنها به ما ملحق شده و هدایت شوند و در لایه‌ای تاریکی‌ها نور مرا نگرینسته و هدایت شوند».

تکامل اخلاقی جامعهٔ جز از طریق تشکیل حکومت عدل میسر نیست و حکومت عدل نیز در نظامات جدید حکمرانی جز از مجرای دولتها کارآمد شکوفایی نمی‌شود. به این اعتبار تکامل معنوی انسان و جامعه‌ای که در آن زیست می‌کند فقط در سایهٔ تحقق و شکوفایی حکومت حق و عدالت برپایهٔ رشد معنوی انسان‌ها امکان‌پذیر است. ممکن است انسان در جامعهٔ غیرالهی تا حدودی رشد کند، اما از آنجا که این رشد فقط یک رشد طوفی و فردی است و زمینه‌ای برای شکوفایی استعداد‌های سایر انسان‌ها فراهم نیابرد، رشد ناقصی محسوب می‌شود. رشد کامل که حکومت الهی نیز به آن توصیه شده است رشدی است که زمینهٔ تربیت و تعالی تمام نفس‌ها به‌طور یکسان در آن فراهم شود و همهٔ انسان‌ها سعی در تجلی کمالات الهی خود داشته باشند. بسیاری از مشکلاتی که گریبان دولت‌های اسلامی را رها نمی‌کند نتیجهٔ غفلت از این اصل است. غفلتی که در سایهٔ بی‌توجهی به آن، رفته رفته دولت‌های اسلامی از درون هیچ قانونی یا دولتها سکولار نماندند و تنها پوسته‌ای از مظاهر اسلامی اطراف آنها را فرا می‌گیرد، بدون آنکه حقیقتی در درون آنها نهفته باشد.

در نقطهٔ مقابل، توجه جدی دولت به شکوفایی استعداد‌های الهی انسان‌ها این زمینه را فراهم می‌کند تا مردم حقوق دولت را پاس بدانند و برای ثبات آن نیز تلاش کنند. شکوفایی سرشت الهی انسان‌ها زمینه‌ساز تعالی جامعه خواهد شد. جامعه‌ای که در آن پیشینی‌گرفتن بر خیرات شکل بگیرد، جامعه‌ای نیست که دست از اصول خود بردارد و پشت حکومت خود را در مواقع ضرور خالی کند. اخلاق فردی و اجتماعی تنها در سایهٔ حکومت حق و عدل رشد لازم را پیدا می‌کند و زمینه‌ساز تحول درونی افراد و تحول بیرونی را در اجتماع پدید می‌آورد. بنابراین اولین وظیفهٔ دولت که زمینه‌ساز دوام و استحکام درونی خودش را هم فراهم می‌آورد، توجه به ساخت انسان‌های اخلاقی است. مرور هدفمند این اصل با مدغمهٔ نقد سنازنده از درون برای ساخت دولت اخلاق‌مدار، ضرورت بازنگری در نظامات آموزشی ما را دو چندان می‌کند، زیرا همه می‌دانیم که خروجی آموزش و اموزش عالی ما لزوماً تولید انسان‌های اخلاق‌مدار نیست و انسان‌های اخلاقی نیز بیشتر تحت تأثیر آموزش‌های خانوادگی و درونی‌سازی ارزش‌ها توسط آنها متعلق به اخلاقیات الهی و الهی شده‌اند.

رئییی در جلسه شورای اجرایی فناوری اطلاعات:

اسناد الکترونیک به رسمیت شناخته شود

عیسی زارع‌پور در این گزارش با اشاره به پیوستن ۹۶ درصد دستگاه‌ها به این درگاه، احراز هویت ۲۶ میلیون نفر از شهروندان بالای ۱۸ سال، ۵۱۹ میلیون مراجعه به درگاه، رشد عظیم ۱۰ میلیارد تراکنش بر بستر پنجره ملی خدمات دولت هوشمند و همچنین ارائه مجوزهای دستگاهی، صنفی و خانگی در این بستر الکترونیکی گفت: خوشبختانه میزان مراجعات مردم و آمار دریافت خدمات آنها بر بستر پنجره ملی خدمات دولت هوشمند نشان می‌دهد این درگاه به محل رجوع مردم و گره‌گشایی از امورات آنها تبدیل شده است.

دستگاه‌های اداری خواست به موجب این قانون و به منظور تسهیل امورات مردم، همه اسناد الکترونیک را به رسمیت بشناسند.

رئیس جمهور همچنین با اشاره به اهمیت شبکه ملی ارتباطات، ضمن تقدیر از اقدامات وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات برای تحقق این طرح، بر ضرورت تسریع در تکمیل این طرح مهم ملی تأکید کرد.

در این جلسه وزیر ارتباطات و فناوری اطلاعات از آخرین وضعیت اجرای قانون اتصال دستگاه‌های اجرایی کشور به پنجره ملی خدمات دولت هوشمند گزارشی ارائه کرد.

شورای‌عالی فضای مجازی و شورای اجرایی فناوری ارتباطات در مرکز ملی فضای مجازی اده این دستگاه‌ها را بررسی و صحت‌سنجی کنند.

رئیس جمهور در ادامه با تأکید بر تسهیل ارتباطات ایرانیان خارج از کشور با مجموعه دستگاه‌های اجرایی و حاکمیتی، وزارت امور خارجه را مکلف کرد با بهره‌گیری از بستر پنجره ملی خدمات دولت هوشمند، ارتباط و تبادل اطلاعات این قشر از شهروندان ایرانی را نیز تسهیل کند. وی همچنین ضمن یادآوری قانون تجارت الکترونیک، از همه مراجع قانونی، قضات، بانک‌ها و واحدهای حقوقی

وی ارتقای شفافیت، مبارزه با فساد، اجرای عدالت، توسعه ارتباطات، جمع‌آوری دقیق اطلاعات و ایجاد اشتغال را از جمله مزیت‌های تکمیل دولت هوشمند در کشور برشمرد و بر اتصال هر چه سریع‌تر دستگاه‌هایی که تاکنون و به هر دلیلی به پنجره ملی خدمات دولت هوشمند متصل نشده‌اند، تأکید کرد.

رئییی ملاحظات برخی دستگاه‌ها در ارائه اطلاعات را از جمله موانع جدی بر سر راه تحقق حکمرانی دیجیتال دانست و با اشاره به طرح مسائلی از جمله امنیت از سوی این دستگاه‌ها به عنوان علت عدم اتصال به درگاه خدمات دولت هوشمند، دستور داد کارگروهی متشکل از متخصصین وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات،

رئیس مجلس شورای اسلامی با تأکید بر لزوم کاهش شدت مصرف انرژی گفت: قریب به ۱۰۰ میلیارد دلار در سال در حوزه انرژی بد مصرف داریم. محمد باقر قالیباف رئیس مجلس شورای اسلامی در جلسه علنی دیروز مجلس شورای اسلامی و در جریان بررسی لایحه برنامه هفتم توسعه در خصوص حفظ میزان کل انرژی کشور در سطح مصرف سال ۱۴۰۱ گفت: در اینجا آمده که باید سطح مصرف کل کشور به اندازه سال ۱۴۰۱ حفظ شود، یعنی ما باید شدت مصرف انرژی را کاهش دهیم چون توان تولید بیشتر هم نداریم حالا بحث بر سر چگونگی انجام این کار است، باید در

رئیس مجلس شورای اسلامی:

سالانه ۱۰۰ میلیارد دلار حوزه انرژی بد مصرفی داریم

این باره دولت و مجلس شورای اسلامی به فهم مشترک برسند. وی اضافه کرد: ما باید شدت مصرف انرژی را کاهش دهیم از سال ۱۳۹۳

سردار حسن‌زاده:

یگان فاتحین در هر نقطه‌ای از جهان آماده دفاع از اسلام و انقلاب است

ماموریت‌های خاصی را که تا آن زمان با آن مواجه نشده است را اجرا کند و تبدیل به الگو برای سایرین شده است. سردار حسن‌زاده تأکید کرد: مهم‌ترین مولفه یگان فاتحین اخلاص و ایمان به پروردگار و آرمان‌های انقلاب اسلامی است. در هر جای تاریخ اسلام که نگاه می‌کنید هر نهضت و انقلاب به این نقطه رسید که باید روی پای خودش بایستد آن نهضت موفق است و این ویژگی بارز فاتحین است که یک یگان خود کافی با قدرت درون را و آمادگی اجرای هر ماموریتی است.

فرمانده سپاه تهران بزرگ تم صریح کرد: در سطح یگان فاتحین همه نیروها و فرماندهان هم راهبردهای انقلاب را می‌دانند و هم روش‌های دشمن را می‌شناسند که موجب موفقیت در ماموریت‌های یگان فاتحین شده است. بسیجیان در فراگیری تخصص‌ها بهترین هستند و این یکی از ویژگی‌های بارز یگان فاتحین است.

وی گفت: دشمنان ما و انقلاب اسلامی ۴۴ سال است تلاش می‌کنند انقلاب را به زانو در بیاورند و تمام راهبردهایی که بلد بودند را اجرا کردند اما امروز آنها در تمام راهبردها شکست خورده‌اند. از سال گذشته به این جمع بندی رسیده‌اند که با نیروهای توانمند امنیتی ما و مردم با بصیرت این نظام و انقلاب باقی می‌ماند و شکست‌ناپذیر است اما تلاش می‌کنند تا نظام را از تعادل خارج کنند تا خودشان باقی بمانند زیرا می‌دانند پیشرفت برای از بین بردن این نظام با نابودی آنها است. همه اینها به دلیل روحیه شهادت طلبی و جهادی است. شعارهای انقلاب اسلامی ماندگار است و تاریخ مصرف ندارد. ایمان جهاد و شهادت محوهای اصولی ما است و تا وقتی ملت ما بر روی این سه محور حرکت می‌کنند ما پیروز هستیم.

فرمانده سپاه تهران بزرگ با بیان اینکه یگان فاتحین محدودیت زمانی و جغرافیایی ندارد، گفت: یگان فاتحین در هر نقطه‌ای از جهان آماده دفاع از اسلام و انقلاب است.

سردار حسن حسن زاده فرمانده سپاه محمد رسول الله (ص) تهران بزرگ در جریان رزمایش امنیتی نبی اکرم ۲ ویژه فاتحین طی سخنانی در جمع نیروهای شرکت کننده در این رزمایش اظهار داشت: اولین ماه‌های پیس از پیروزی انقلاب اسلامی پسج به عنوان بزرگترین شبکه مردمی به فرمان امام تشکیل شد. آن موقعی که بسیج فعالیت خود را آغاز کرد کمتر کسی بود که در ذهنش این گستردگی و بالندگی و این شبکه اثرگذار در همه عرصه‌ها را ترسیم کند.

وی گفت: در ابتدای تشکیل این یگان‌ها خیلی‌ها با آن مخالفت کردند و باورشان این بود که با نیروی بسیجی امکان اجرای این ماموریت‌ها وجود ندارد. یگان‌هایی که در سایر کشورها برای آنها سرمایه گذاری سنگینی انجام می‌شود و فقط برای ماموریت‌های خاص در زمان‌ها و مکان‌های خاص تعریف می‌شوند.

فرمانده سپاه تهران بزرگ ادامه داد: امروز افتخار می‌کنیم که یگانی که سال‌ها ویژه فاتحین که برای همه جهان اسلام تبدیل به الگو شده است، در یک گستره بسیار بزرگ این ماموریت‌ها را دنبال می‌کند. یگان فاتحین محدودیت زمانی و جغرافیایی ندارد.

این یگان شامل رزمندگانی بدون مرز است و اگر لازم باشد در هر نقطه‌ای از جهان برای دفاع از اسلام و انقلاب آماده است. مسئله وی اظهار داشت: هرچه جلو می‌رویم نقش آفرینی یگان ویژه فاتحین در تعدد ماموریت‌های دفاعی، امنیتی و عملیاتی ویژه اضافه می‌شود. فاتحین تنها یگانی در جهان است که از بیشترین اعطاف برخوردار است تا بتوانند در کمترین زمان ممکن

این استاندارد است که می‌تواند با بررسی تمامی جوانب و تشخیص مصلحت هر استان بهترین تصمیم را برای پیشرفت و آبادنی استان اتخاذ کند.

معاون اول رئیس جمهور در ادامه به تبیین و تشریح ۱۲ ماموریت مهم و اولویت دار دولت برای استانداران پرداخت و تأکید کرد: اجرای این موضوعات نهه یک توصیه بلکه دستور دولت است و باید استانداران با تعامل و همکاری وزیر کشور برنامه زمان بندی شده با مجری شخصی تعیین و گزارش پیشرفت اجرای این ماموریت ها ارائه شود. وی به نامگذاری شعار سال با عنوان رشد تولید و مهار تورم توسط مقام معظم رهبری اشاره و تصریح کرد: تحقق شعار سال در زمینه رشد تولید و مهار تورم تنها در استان ها اتفاق می افتد و نرخ تورم و رشد تولید کشور با معیار استانی سنجیده می شود و تا فرصت باقیمانده باید برخی استان ها بر خی عقب ماندگی های خود در این دو موضوع را تا پایان سال جاری جبران کنند.

وی افزود: مقام معظم رهبری علاوه بر مهار تورم و رشد تولید، راهبرد مردمی سازی اقتصاد را تبیین کردند که در این راستا باید از وزن اقتصاد دولتی به نفع مردم و بخش خصوصی کاسته شود که هدف گیری این مهم در استان ها با برنامه ریزی دولت از جمله در زمینه مولدسازی دارایی ها و واگذاری طرح های نیمه تمام به مردم امکانپذیر است. معاون اول رئیس جمهور خاطر نشان کرد: تمامی استانداران موظف هستند برنامه زمان بندی و اولویت بندی شده استان خود را در خصوص رشد تولید، مهار تورم و مردمی سازی اقتصاد ظرف دو هفته آینده به دولت

ارائه کنند. او، مولدسازی دارایی های دولت در راستای اتمام طرح های نیمه تمام عمرانی را از جمله مسائل مهم برشمرد و ادامه داد: طرح های نیمه تمام شناسایی شده باید براساس شاخصه های صادرات محور، رفع نیازهای کشور، امنیت غذایی و دارویی و جلوگیری از واردات اولویت بندی شود تا درآمدهای حاصل از مولدسازی دارایی های دولت به این موارد اختصاص یابد.

معاون اول رئیس جمهور با اشاره به اهمیت صادرات به ویژه افزایش صادرات غیرنفتی کشور با توجه به ظرفیت و پتانسیل های استان ها تأکید کرد: همسایگی با کشورهای مختلف از مزیت های مهم جمهوری اسلامی و استان های مرز نشین است که تاکنون نتوانسته ایم از این فرصت بسیار بزرگ به خوبی استفاده کنیم و استانداران باید افزایش تبادلات تجاری و سرمایه گذاری را در اولویت اقدامات خود قرار دهند که در این صورت کشور با یک تحول اساسی روبرو خواهد شد.

وی شناسایی و زمینه سازی سرمایه گذاری ایرانیان خارج از کشور را یکی دیگر از اقدامات استانداران دانست و ادامه داد: هر استاندار باید با شناسایی چهره های بومی هر استان که در خارج از کشور زندگی می کنند و همچنین اعطای امکانات و اختیارات لازم، زمینه را برای سرمایه گذاری آنان در استان ها فراهم کند.

مخبر اصلاح و رفع نقاط حادثه خیز را یکی دیگر از اولویت جاری از تمامی استانداران خواست تا با ایجاد تمهیدات لازم و افزایش سطح رضایتمندی به برگزاری ر با شکوه تر و پرشور انتخابات در سرتاسر کشور کمک کنند.